

УДК 378:14.015.62

Н. Г. Калашник

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-9957-3196>

Доктор педагогічних наук, професор,
професор Донецького обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти
м. Слов'янськ, Україна

Хань Чанлянь

Аспірант кафедри початкової, дошкільної та професійної освіти
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
м. Харків, Україна

СОЦІАЛЬНА ПРАКТИКА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СМАКУ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ СПОРТИВНИХ ДИСЦИПЛІН (ДОСВІД КНР)

Питання формування смаку до педагогічної діяльності представників інших професій, а також осіб, які здобули кваліфікацію в інших галузях професійної діяльності, стає досить актуальним. Соціальні педагогічні практики для сучасної України є новим педагогічним явищем, яке, однак, вже є закріпленим в законодавчому просторі нашої країни. В даній статті презентується досвід «соціальної педагогічної практики», яка існує в системі фахової підготовки вчителів, зокрема і спортивних дисциплін. Також у статті звертається увага на невідповідність термінологічного апарату КНР та України щодо означеного питання при явній тотожності мети та завдань.

Ключові слова: соціальна практика, смак до педагогічної діяльності, вчитель спортивних дисциплін, КНР, фахова підготовка, педагогічна практика.

Постановка проблеми. Важливим завданням України в галузі вищої освіти на сьогодні є забезпечення притоку до сфер дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, спеціалізованої освіти відповідних рівнів та вищої педагогічної освіти осіб, які мають бажання і здатні до здійснення позитивних змін [6]. Тобто, визначене положення відкриває «шлях до професії» особам, які вже є визнаними фахівцями в непедагогічній галузі, але мають бажання займатися викладацькою діяльністю.

Серед шляхів, які традиційно сприяють формуванню смаку до педагогічної діяльності педагогічна практика займає головуючі позиції. Саме під час проходження педагогічної практики особа має можливість спробувати себе в якості вчителя, зрозуміти, чи підходить їй ця діяльність, чи має вона до неї не тільки хист, але і смак. Але сьогодні внаслідок перегляду концепції та стратегії підготовки педагогічних працівників в Україні, через брак годин, спостерігається обмеження часу на проходження студентами активної педагогічної практики, а подекуди – і нівелювання цим видом діяльності. КНР не має в програмі фахової підготовки педагогічних працівників норми про надання студентам під час навчання можливості проходження педагогічної практики як форми роботи, але майже обов'язковою для формування власного резюме та набуття практичних знань та вмінь є проходження студентом соціальних педагогічних практик.

Питання педагогічної практики є досить розробленим в українській фаховій літературі, однак поняття соціальної практики (соціальної педагогічної практики) є досить новим. Здебільшого сьогодні означене питання розробляється в галузі соціальної педагогіки (Г. Лемко, В. Заверико). В іншому ракурсі представляють питання соціально-педагогічної практики російськомовні джерела (Г. Нікітина, С. Сазонова, О. Базарова, Н. Бурмістрова тощо). Основна відмінність між зазначеними підходами полягає у визначенні терміну «соціально-педагогічна практика». Україномовні джерела визначають її як форму «додаткової роботи студента-практиканта з оточенням дитини під час проходження соціальної практики» [7, с. 90] (Г. Лемко). Дослідник В. Заверико також наголошує на переліку закладів освіти та виховання, в яких може відтворюватися соціально-педагогічна практика: «Специфіка організації соціально-педагогічної практики також полягає в спектрі закладів, у яких вона може проходити. Він містить усі типи освітніх закладів МОН України, заклади й служби інших відомств (Міністерство

соціальної політики та соціального захисту населення, Міністерство охорони здоров'я, Міністерство культури, Державну соціальну службу, Управління у справах неповнолітніх та ін.), а також громадські та релігійні організації, які надають різні соціально-педагогічні послуги, здійснюють соціально-педагогічну допомогу, розв'язують завдання соціального виховання та соціального навчання тощо» [3, с. 73]. У російськомовних джерелах спостерігається паралельне використання термінів «соціально-педагогічна» та «соціальна практика», наголошуючи на таких формах діяльності, як «волонтерські акції, соціальне проєктування, інтернет-консультування, організація профільних конкурсів тощо, де студент може набути корисний для нього соціальний та педагогічний досвід» [1, с. 48].

Що стосується китайського наукового простору, то під терміном «соціальна практика» (社会实践), який також можна перекладати як «суспільна практика», вбачається «активна педагогічна діяльність, яку студент педагогічного профілю проходить у вільний від навчання час за власної ініціативи, на громадських засадах заради здобуття практичного досвіду» [10, с. 22] (Чень Юаньюань, Лю Пейюн, Се Фейлян). Серед україномовних досліджень певні відомості щодо соціальних практик в системі підготовки вчителів містяться в роботах Н.Джгун (підготовка майбутніх вчителів до виховної роботи у ЗВО КНР), К. Юр'євої, Чжан Луна (підготовка вчителів молодшої школи в КНР), Чжань Цан (підготовка вчителів хореографії в КНР).

Питання використання соціальних практик для формування смаку до педагогічної діяльності вчителів спортивних дисциплін в українській фаховій літературі дотепер не розглядалося, однак в китайськомовній літературі цікавою з означеного питання є стаття Се Фейляна «Загальнотеоретичні аспекти педагогічної та соціальної практики» (2017), в якій соціальні практики представлено як «форма прищеплення смаку до педагогічної діяльності студентів педагогічних вишів ... форма набуття педагогічної самоідентифікації студентами непедагогічних спеціальностей» [9, с. 87].

Метою даної статті є презентувати підходи китайських фахівців до поняття «соціальна практика» та визначити її місце у практиці формування смаку до педагогічної діяльності вчителів спортивних дисциплін в КНР. Загальній меті статті підпорядковані і конкретні завдання:

1. Визначити місце соціальної практики в системі фахової підготовки вчителів в КНР;
2. Надати загальні характеристики соціальній практиці як формі фахової підготовки вчителів в КНР;
3. Схарактеризувати особливості соціальної практики майбутніх вчителів спортивних дисциплін щодо формування у них смаку до педагогічної діяльності.

Для досягнення поставленої мети використано порівняльний, узагальнюючий, уточнюючий методи для аналізу практики та з'ясування особливостей використання соціальної практики для формування смаку до педагогічної діяльності майбутніх вчителів спортивних дисциплін в КНР.

Результати дослідження. Відкриваючи можливості для педагогічної роботи та викладання для осіб, які є фахівцями своєї справи, але не мають педагогічної освіти, наша країна стикається з проблемою прищеплення смаку до педагогічної діяльності як нового напрямку педагогічної теорії та практики. Питання прищеплення смаку до педагогічної діяльності належить до площини формування фахово-орієнтовного смаку (фахового смаку, професійного смаку) та є категорією інтегральною. Мета цього процесу полягає у формуванні професійного смаку майбутніх вчителів, визначеного принципами цього процесу, а саме загально дидактичним (оптимальне поєднання всіх форм організації навчального процесу; систематичність; послідовність реалізації форм і методів формування; індивідуальний підхід тощо) та специфічним (єдності освіченості та вихованості з професійними якостями майбутнього фахівця; суб'єктності в набутті фахово значущих та особистісних якостей; гармонії та міри в життєдіяльності особистості; комплексного підходу до формування професійного смаку майбутніх педагогічних працівників). Завдання означеного процесу визначаються в контексті основної мети та забезпечуються як традиційними, нормативно визначеними для вищої школи формами та методами навчання (лекції, семінарські й практичні заняття), так і нетрадиційними (рольові ігри, вікторини, конкурси, волонтерська діяльність, соціальна педагогічна діяльність тощо) [5, с. 7].

«Концепція розвитку педагогічної освіти» в Україні в п. 1.3. серед Додаткових вимог щодо забезпечення якості підготовки та професійного розвитку педагогічних працівників зокрема зазначає «поєднання навчання здобувачів вищої та фахової передвищої педагогічної освіти з педагогічною діяльністю у форматах волонтерства, практичної підготовки, стажування, дуальної форми здобуття освіти, роботи в канікулярний період, на неповний робочий день та/або тиждень тощо» [6]. Іншими словами, мова йде про соціальні практики в більш розширеному значенні цього поняття.

Соціальна педагогічна практика, як і суто педагогічна практика – складова частина навчально-виховного процесу. Вона забезпечує поєднання теоретичної підготовки майбутніх викладачів з їх практичною діяльністю в педагогічному закладі, сприяє формуванню творчого відношення майбутнього спеціаліста до педагогічної діяльності, визначає ступінь його професійної здатності і рівень педагогічної спрямованості. А також допомагає закріпленню їх теоретико-методичних, психологічних знань з дидактики, теорії виховання, загальної, вікової та педагогічної психології і багатьох інших дисциплін. Соціальна педагогічна практика сприяє адаптації студента до майбутньої професійної діяльності, озброює його початковим досвідом роботи вчителя. В процесі проходження практики студент має можливість безпосередньо спостерігати роботу своїх старших колег, виконувати їх доручення, спробувати себе у якості вчителя, поступово входячи у процес викладання під керівництвом наставника [8, с. 4].

Соціальні практики в КНР є органічною складовою загальною системою фахової підготовки вчителів та інших педагогічних працівників. Вперше КНР ввів соціальні практики як форму підготовки педагогічних працівників наприкінці 60-х рр. XX ст. Внаслідок нестачі «педагогів нової формації, які отримали вже ідеолого-педагогічну освіту в умовах Нового Китаю та були звільнені від омани попередніх часів» [4, с. 52], випускники та подекуди студенти 3 курсу вищих педагогічних курсів активно направлялися в сільські та районні школи на практику. Термін практики складав 6 місяців, але міг бути подовженим за вимогою місцевих органів влади через об'єктивні потреби навчального закладу в сільській місцевості. На практиці, студенти виконували обов'язки вчителів та отримували за це харчування та проживання коштом школи, в якій вони проходили практику. Здебільшого практика автоматично переростала в роботу на посаді вчителя, а диплом студенти отримували вже екстерном [11, с. 160]. Внаслідок перегляду концепції підготовки вчителів в КНР в середині 70-х рр. XX ст. означена практика була скасована через «ліквідацію впливу радянської системи освіти та виховання в КНР» [4, с. 67].

З 1985 р. у КНР відроджено певні форми й методи підготовки майбутніх учителів. Серед університетських заходів щодо підготовки студентів до майбутньої виховної роботи у школі збережено лекції з предмету «Педагогіка» та «Педагогічна майстерність», колективні та індивідуальні бесіди з викладачами, а також особистий приклад викладача та максимальна замученість студентів до заходів виховного спрямування в університеті як основні форми підготовки. У педагогічні навчальних закладів повернуто педагогічну практику, яка здебільшого мала форму короткострокового (до 4 місяців) працевлаштування студента на посаду вчителя в сільську школу. Було введено система заохочень для студентів, які добровільно надавали освітянську допомогу закладам освіти першого рівня (дошкільні заклади та елементарні школи). Такий вид роботи на громадських засадах отримав назву «соціальна педагогічна практика» [2, с. 128-129].

Сьогодні студенти-практиканти в КНР, які приходять в заклади середньої освіти на педагогічну практику за власним бажанням («соціальні педагогічні практики»), окрім набуття суто професійних навичок з ведення уроку, також приймають участь у виховній роботі школи. Однак їх робота, більшим чином, зводиться до допомоги молодшим вчителям щодо організації поточного виховного процесу, який відбувається в школі згідно з «Планом виховної роботи школи» на рік.

Соціальні практики не є обов'язковими під час навчання студента у педагогічному виші, але їх проходження стимулюється вищим навчальним закладом. Необов'язковість будь-яких практик пояснюється специфікою організації навчального процесу у педагогічних вишах країни, в якому практики як форма роботи винесено за межі освітнього процесу і включено до системи набуття та підвищення кваліфікації на робочому місці. Іншими словами, в університеті студенти отримують загально педагогічну теоретичну підготовку, а на першому місці роботи 1 рік вони мають відпрацювати на посаді «молодшого вчителя» («вчителя-стажора») задля набуття практичного досвіду та навичок викладання.

Оскільки студенти мають право проходити соціальні педагогічні практики лише і виключно у вільний від навчання час (в системі педагогічної освіти КНР не передбачено можливостей для отримання «індивідуального графіку/плану навчання/відвідування»), то студенти здебільшого проходять соціальну практику у системі неформальної освіти для дітей (міні-клуби, приватні курси, приватні навчальні заклади, групи подовженого дня тощо), у закладах освіти та дозвілля для літніх осіб, які організуються муніципальним та державним коштом, або у суботу та неділю під час додаткових занять в державних школах. Студент має сам знайти собі місце проходження практики, надати у ЗВО, в якому він навчається, письмову згоду школи або іншої організації задля надання ЗВО характеристики на студента та рекомендацій щодо його/її практики. ЗВО не несе відповідальності, або будь-яким чином не впливає на процес проходження студентом соціальної педагогічної практики, але документи (характеристика із закладу, де проходив практику) долучаються до особової справи студента при випуску, мають позитивний вплив при рекомендації студента до навчання на наступному освітньому рівні, розподілі державних квот на місця роботи тощо. У залежності від специфіки соціальної практики, на місці проходження практики студент може отримати персонального наставника (вчителя-предметника з такої самої спеціалізації, що і студент-практикант). Вчитель, у залежності від фінансового рівня школи, може отримувати грошову винагороду від школи, але це не є обов'язковим, оскільки наявність студента-практиканта полегшує роботу вчителя щодо учнів, які відстають, підготовки додаткових матеріалів до уроку, перевірки домашнього завдання та письмових робіт тощо.

Студенти-майбутні вчителі спортивних дисциплін (спорт, фізична культура, хореографія) здебільшого не отримують наставника, але перші 2-3 місяці практики не займаються практичною роботою, але мають відвідувати заняття досвідчених вчителів. Після цього їм виділяється група учнів, з якою вони працюють. Зазвичай термін соціальної педагогічної практики в КНР складає 1–1,5 роки. Студенти вже з кінця 5 семестру починають шукати для себе місця для проходження соціальної практики. Також проходження соціальної практики є можливістю для студента знайти приватних учнів, оскільки офіційне працевлаштування під час навчання у виші є неможливим в КНР. Основним місцем проходження соціальної практики для майбутніх вчителів спортивних дисциплін є спортивні клуби, секції для дітей, спортивні осередки для людей третього віку.

Висновки. Соціальні практики в КНР є органічною складовою загальною системою фахової підготовки вчителів та інших педагогічних працівників. Вони сприяють як набуттю практичних вмінь та

навичок студентами педагогічних ЗВО, зокрема і майбутніми вчителями спортивних дисциплін, так і прищепленню їм смаку до педагогічної діяльності, самоідентифікації цієї категорії фахівців як вчителів. Держава КНР також зацікавлена у системі проходження студентами соціальних педагогічних практик (майже 95 % тренерів та викладачів в системі роботи клубів дозвілля для людей третього віку є студентами педагогічних ЗВО, як працюють з літніми людьми на громадських засадах, в якості соціальної педагогічної практики). Така форма фахової підготовки педагогічних працівників, зокрема і майбутніх вчителів спортивних дисциплін, є перспективною та доцільною для адаптації та подальшого використання в сучасних умовах України.

References

1. Бурмистрова М. Н. Социальные практики как ресурс профессиональной подготовки педагогов. *Сибирский педагогический журнал*. 2016. № 6. С. 47-53
Burmistrova, M. N. (2016). Sotsialnye praktiki kak resurs professionalnoy podgotovki pedagogov [Social practices as a resource for teacher training programs]. *Sibirskiy pedagogicheskiy zhurnal – Siberian Pedagogical Journal*, 6, 47-53.
2. Джгун Н. М. Підготовка майбутніх учителів до виховної роботи в університетах Китайської Народної Республіки : дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Харківський національний педагогічний ун-т ім. Г.С. Сковороди. Харків, 2012. 238 с.
Dzhgun, N. M. (2012). Pidhotovka maibutnix uchyteliv do vykhovnoi roboty v universytetakh Kytaiskoi Narodnoi Respubliki [Preparation of future teachers for educational work at the universities of the People's Republic of China]. *Candidate thesis*. Kharkiv, Ukraine: H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University.
3. Заверико Н.В. Соціально-педагогічна практика: зміст та оцінювання її результатів. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2013. № 2. С. 72-79.
Zaveryko, N. V. (2013). Sotsialno-pedahohichna praktyka: zmist ta otsiniuvannya yii rezultativ [Socio-pedagogical practice: the content and evaluation of its results]. *Sotsialna pedahohika: teoriia ta praktyka – Social Pedagogics: theory and practice*, 2, 72-79.
4. Калашник Л. С. Педагогічні засади родинного виховання в китайській сім'ї : дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Харківський національний педагогічний ун-т ім. Г.С. Сковороди. Харків, 2005. 210 с.
Kalashnyk, L. S. (2005). Pedahohichni zasady rodynnoho vykhovannya v kytaiskii simyi [Pedagogical principles of family education in a Chinese family]. *Candidate thesis*. Kharkiv, Ukraine: H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University.
5. Калашник Н. Г., Орел-Халік Ю. В. Формування фахово-спрямованого естетичного смаку майбутніх правоохоронців. Харків : Колегіум, 2009. 272 с.
Kalashnyk, N. G., and Orel-Halik Yu. V. (2009). Formuvannya fakhovo-spriamovanogo estetychnogo smaku maibutnix pravookhorontsiv [Formation of professional-directed aesthetic taste of future law-enforcers.]. Kharkiv, Ukraine: Kolehium.
6. Концепція розвитку вищої педагогічної освіти. URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptsiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>
Kontseptsiia rozvytku vyshchoi pedahohichnoi osvity [Concept of higher pedagogical education development]. Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptsiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>
7. Лемко Г. І. Етапи проходження соціально-педагогічної практики. *Materialy V Miedzynarodowej naukowi-praktycznej konferencji «Kluczowe aspekty naukowej dzialalnosci»*. 2010. Volume 12. С. 90–92.
Lemko, G. I. (2010). Etapy prokhodzhennia sotsialno-pedahohichnoi praktyky [Stages of social and pedagogical practice passing]. *Materialy V Miedzynarodowej naukowi-praktycznej konferencji «Kluczowe aspekty naukowej dzialalnosci»*. Vol. 12, 90–92.
8. Педагогічна практика : навчально-методичний посібник. Умань : ФОП Жовтий О.О., 2015. 158 с.
Makarchuk, V. V., and Dobryden, A. V. (edit). (2015). Pedahohichna praktyka: navchalno-metodychnyi posibnyk [Pedagogical practice: educational and methodical manual]. Uman, Ukraine: FOP Zhovtyj O.O.
9. Се Фейлян. Загальнотеоретичні аспекти педагогічної та соціальної практики. *Наукові записки Харбінського університету*. 2016. № 7. С. 83-88.
Xie Feilian. (2016). Zagalnoteoretychni aspekty pedagogichnoyi ta socialnoyi praktyky [General theoretical aspects of pedagogical and social practice]. *Naukovi zapysky Kharbinskoho universytetu – Scientific notes of Harbin University*, 7, 83-88 [in Chinese].

10. Чень Юаньюань. Досвід соціальної практики студентів педагогічного вишу. *Вісник Чанчунського університету*. 2017. № 5. С. 22-25 (кит. мовою)
Chen Yuanyuan. (2017). Dosvid sotsialnoi praktyky` studentiv pedahohichnoho vyshu [Experience of social practice of pedagogical higher educational institutions students]. *Visnyk Chanchunskoho universytetu – Bulletin of Changchun University*, 5, 22-25 [in Chinese].
11. Чжан Лун. Діалектика традиціоналізму та модернізації в системі освіти Китаю епохи глобалізації. *Засоби навчання та науково-дослідної роботи*. 2014. № 42. С. 157-168.
Zhan Long. (2014). Dialektyka tradytsionalizmu ta modernizatsii v systemi osvity Kytau epokhy globalizatsii [Dialectics of traditionalism and modernization in China's education system of the era of globalization]. *Zasoby navchannia ta naukovo-doslidnoi roboty – Means of educational and research work*, 42, 157-168.

Kalashnyk N. G.

*Doctor of pedagogical science, Professor,
Donetsk Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education*

Han Changliang

*PhD student of Pre-school,
Elementary and Professional Education Department
of H.S. Skovoroda National Pedagogical University*

**SOCIAL PRACTICE AS A SOURCE
OF SPORTS DISCIPLINES TEACHER'S TASTE FOR PEDAGOGICAL ACTIVITY FORMATION
(EXPERIENCE OF PR CHINA)**

The issue of sports disciplines teachers` taste for pedagogical activity formation, as well as of persons who have gained a qualification in other areas of professional activity, becomes very relevant. Social pedagogical practices for modern Ukraine are a new pedagogical phenomenon, which, however, is already enshrined in the legislation of our country. This article presents the experience of "social pedagogical practice", which exists in the system of professional training of teachers, in particular, of sports disciplines in China. Also, the article pays attention to the discrepancy between the terminological apparatus of the People's Republic of China and Ukraine regarding the problem mentioned, with the obvious identity of the purpose and objectives of the process. Social pedagogical practices in the People's Republic of China are an integral part of the general system of vocational training of teachers and other pedagogical workers. Today, students-practitioners in the People's Republic of China, who come to institutions of secondary education to practice pedagogy on their own will ("social pedagogical practices"), besides acquiring purely professional skills, also take part in the educational work of the school. However, their work, to a large extent, is reduced to help to senior teachers to organize the current educational process that takes place at school in accordance with the annual "School Work Plan". Social pedagogical practices are not obligatory when studying in a pedagogical university in China, but are stimulated by a higher educational institution. The non-eligibility of any practice is explained by the specifics of the educational process organization in the country in general, in which practice as a form of work is carried out the educational process and is included in the system of acquisition and advanced training at the workplace. In other words, at the university students receive general pedagogical theoretical trainings, and at the first place of work they have to work for one year as a "junior teacher" ("teacher-in-trainings") to gain practical experience and teaching skills. Social pedagogical practice as a form of professional training of pedagogical workers, in particular future teachers of sports disciplines, is perspective and expedient for adaptation and further use in the modern conditions of Ukraine as well.

Key words: *social practice, taste for pedagogical activity, teacher of sports disciplines, PR China, vocational training, pedagogical practice.*

Одержано редакцією 09.03.2019

Прийнято до публікації 13.03.2019

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Я. Е. Левченко